

ΣΤΕ 2470/2018 [Νόμιμος χαρακτηρισμός μονοπατιού ως μνημείου]

Περίληψη

-Τα ακίνητα μνημεία, που ανάγονται σε περίοδο μεταγενέστερη του 1830, αλλά προγενέστερη των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών, χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινίονικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, ο χαρακτηρισμός δε ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και τον περιβάλλοντα χώρο ή στοιχεία αυτού. Κατά τον χαρακτηρισμό δεν εξετάζεται ούτε η έκταση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να προκληθούν στους ενδιαφερομένους ούτε η τυχόν επίδραση του χαρακτηρισμού στις νομικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, αφού οι κρίσιμες διατάξεις αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή έννομου αγαθού, του οποίου η διαφύλαξη αποτελεί υποχρέωση της Διοίκησης κατά ρητή συνταγματική επιταγή.

-Η νομιμότητα των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων ελέγχεται από τον ακυρωτικό δικαστή τόσο ως προς την πληρότητα της αιτιολογίας, όσο και ευθέως για την ορθή εφαρμογή του νόμου, εφόσον από τα στοιχεία του φακέλου διαπιστώνεται, με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι συντρέχουν τα κριτήρια που προβλέπονται από το νόμο για τον χαρακτηρισμό. Για τον χαρακτηρισμό ακινήτου ως μνημείου δεν απαιτείται να συντρέχουν όλα τα κριτήρια που μνημονεύονται στην παραπάνω διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β του ν. 3028/2002, αλλά αρκεί η συνδρομή οποιουδήποτε από τα κριτήρια αυτά. Εφόσον υφίσταται η απαιτούμενη επιστημονική τεκμηρίωση, ως μνημείο μπορεί να χαρακτηρισθεί και το επιβεβαιωμένο, βάσει των υπαρχουσών υλικών μαρτυριών και λοιπών ενδείξεων και τεκμηρίων, ίχνος της συλλογικής ή ατομικής δραστηριότητας του ανθρώπου, το οποίο έχει καλυφθεί από μεταγενέστερες επεμβάσεις, ιδίως όταν τελεί σε σχέση εγγύτητας και ενότητας με τις υπάρχουσες υλικές μαρτυρίες.

-Ο λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη εκδόθηκε κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 6 του ν. 3028/2002 διότι δεν επιτρέπεται ο

χαρακτηρισμός των μη σωζόμενων ιχνών κατασκευών, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι τα μέλη του ΚΣΝΜ έκριναν ότι από τις σωζόμενες, σε μεγάλα τμήματα, υλικές μαρτυρίες (λιθόστρωτα ή μη τμήματα του μονοπατιού 3, όδευση, αλώνια, βρύση), σε συνδυασμό και με τις διαπιστώσεις της αυτοψίας που πραγματοποίησε ο Αναπληρωτής Προϊστάμενος της ΥΝΜΕΤΕΔΕ, προκύπτουν τεκμηριωμένα η ύπαρξη του μονοπατιού, το οποίο διατηρείται κατά τμήματα, και η διαδρομή του κατά το παρελθόν στην περιοχή της Κάτω Βέργας. Το γεγονός δε ότι τμήμα του εν λόγω μονοπατιού 3 είχε καταστραφεί σε ορισμένες θέσεις από την κατασκευή αγωγού και κοινοτικής οδού, δεν καθιστά μη νόμιμη την προσβαλλομένη, δεδομένου ότι ο χαρακτηρισμός της διαδρομής ως μνημείου και ως προς τα μη σωζόμενα τμήματα του μονοπατιού, τα οποία όμως τελούσαν σε σχέση εγγύτητας με τα υφιστάμενα τμήματα, συνιστά μαρτυρία της διαδρομής του, η οποία συμβάλλει στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και ενισχύει, με τον τρόπο αυτό, την αυθεντικότητα των υπαρχουσών υλικών μαρτυριών ως προς την οργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κατοίκων της περιοχής στο απώτερο παρελθόν. Επομένως, ο ανωτέρω λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

-Ο λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη δεν αιτιολογείται επαρκώς ως προς τον χαρακτηρισμό του επίμαχου μονοπατιού ως προγενέστερου των τελευταίων 100 ετών, είναι αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί, δεδομένου ότι η αμφιβολία που είχε ανακύψει εξ αρχής ως προς τη χρονολόγηση του επίμαχου μονοπατιού αφορούσε αν αυτό ήταν προγενέστερο του 1830 και αν θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως αρχείο μνημείο, και όχι ως προς τον χαρακτηρισμό του ως μνημείου των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών.

Πρόεδρος: Αθ. Ράντος

Εισηγητής: Δ. Βασιλειάδης

Βασικές σκέψεις

2. Επειδή, προ της συζητήσεως, ο αιτών υπέβαλε δια του πληρεξουσίου δικηγόρου του αίτημα αναβολής της συζήτησης της υπόθεσης, συνοδευόμενο από το προβλεπόμενο στο νόμο παράβολο (κωδικός ηλεκτρονικού παραβόλου 15164663795708210095). Το Δικαστήριο απέρριψε το αίτημα αυτό και προχώρησε στη συζήτηση της υπόθεσης.

Κατόπιν τούτου, συντρέχει νόμιμη περίπτωση επιστροφής του ανωτέρω παραβόλου, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παρ. 5 του άρθρου 33 του π.δ. 18/1989 (Α΄ 8), όπως αυτή προστέθηκε με την παρ. 1 του άρθρου 36 του ν. 4446/2016 (Α΄ 240) και αντικαταστάθηκε με την παρ. 2 του άρθρου 40 του ν. 4465/2017 (Α΄ 47) [πρβλ. ΣτΕ 1549/2017 κ.ά.].

3. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται, παραδεκτώς, η εν μέρει ακύρωση της απόφασης ΥΠΟΠΑΙΘ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΠΑΝΣΜ/196062/18295/2481/4.8.2015 του Αναπληρωτή Υπουργού Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΑΑΠ 185/24.8.2015), με την οποία χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία, σύμφωνα με το άρθρο 6 (παρ. 1β) του ν. 3028/2002, δέκα πέτρινα αλώνια, βρύση και τρία λιθόστρωτα μονοπάτια [με αριθμ. 1, 2 και 3] στον οικισμό της Κάτω Βέργας του Δήμου Καλαμάτας, όπως απεικονίζονται σε σχετικό ορθοφωτοχάρτη της περιοχής, με την αιτιολογία ότι αποτελούν έργα λαϊκής αρχιτεκτονικής και παραδοσιακής τέχνης και κατασκευής, και είναι ιστορικά συνδεδεμένα με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Η ακύρωση της προσβαλλομένης ζητείται, αφενός, ως προς τον χαρακτηρισμό του μονοπατιού 3 με κορυφές Β, Λ, Κ, Ι, Μ και, επικουρικά, στο τμήμα μεταξύ των κορυφών Λ-Μ, αφετέρου δε, ως προς τον χαρακτηρισμό του ως μνημείου κατ' άρθρο 6 (παρ. 1β), αντί της παρ. 1γ (μνημεία των εκάστοτε τελευταίων 100 ετών) του ίδιου άρθρου του ν. 3028/2002.

4. Επειδή, υπέρ της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης παρεμβαίνουν στη δίκη με κοινό δικόγραφο, α) η αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία «Π. Κ. Β.-Κ. Γ. Τ. Ο., Τ. Π. Κ. Τ. Π.» (δ.τ. «Φ. Τ. Β.») και β) ο Κ. Μ., ο οποίος φέρεται ως διαχειριστής και εκπρόσωπος της πρώτης και ως κάτοικος Κάτω Βέργας. Σύμφωνα με το άρθρο 3 του προαποδεικτικώς προσκομισθέντος καταστατικού της πρώτης αστικής εταιρείας, στους σκοπούς της περιλαμβάνονται, πλην άλλων, «η καταγραφή, αποτύπωση, τεκμηρίωση, προβολή της ιστορίας της Βέργας (πρώην Σέλιτσας)» και «η καταγραφή, αποτύπωση, τεκμηρίωση, προβολή των παραδοσιακών κτισμάτων και υποδομών (ιδίως των πέτρινων σπιτιών, παλαιών ξωκκλησίων, λιθόστρωτων πεζοδρόμων-καλντεριμιών, παλαιών ημιονικών οδών, παραδοσιακών πετραλώνων, λιοτριβίων, βρυσών κ.λπ.». Εξάλλου, ο δεύτερος από τους παρεμβαίνοντες προσκόμισε στοιχεία (συμβόλαιο 7578/2004), σύμφωνα με τα οποία φέρεται ως κύριος ακινήτου στη θέση «Ροβόλα» Κάτω Βέργας. Συνεπώς, οι ανωτέρω διάδικοι με έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτώς παρεμβαίνουν στη δίκη υπέρ της ισχύος της προσβαλλόμενης πράξης.

5. Επειδή, ως συμπροσβαλλομένη πρέπει να θεωρηθεί η, εκδοθείσα μετά την άσκηση της κρινόμενης αίτησης, απόφαση ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΠΑΝΣΜ/222953/18805/2878/15.7.2016 του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, με την οποία, κατόπιν της 18/30.6.2016 (θέμα 8^ο) γνωμοδότησης του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων και νέας ουσιαστικής έρευνας της

υπόθεσης, απορρίφθηκε αίτηση θεραπείας του αιτούντος κατά της προσβαλλόμενης απόφασης (πρβλ. ΣτΕ 168/2012, 1772/2011, 1695/1997 7μ., 4033/1996 7μ., 2566/1987 Ολ., 1239/1978 Ολ.).

6. Επειδή, ο ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς» (Α΄ 153), ορίζει στο άρθρο 2 ότι «Για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος νόμου: α) Ως πολιτιστικά αγαθά νοούνται οι μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου, β) Ως μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της Χώρας και των οποίων επιβάλλεται η ειδικότερη προστασία βάσει των εξής διακρίσεων: αα) Ως αρχαία μνημεία ή αρχαία νοούνται ... ββ) Ως νεότερα μνημεία νοούνται τα πολιτιστικά αγαθά που είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, κατά τις διακρίσεις των άρθρων 6 και 20 γγ) Ως ακίνητα μνημεία νοούνται τα μνημεία που υπήρξαν συνδεδεμένα με το έδαφος και παραμένουν σε αυτό [...]», στο άρθρο 3 προβλέπεται ότι «1. Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς της Χώρας συνίσταται κυρίως: α) στον εντοπισμό, την έρευνα, την καταγραφή, την τεκμηρίωση και τη μελέτη των στοιχείων της, β) στη διατήρηση και στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης και γενικά κάθε άμεσης ή έμμεσης βλάβης της, γ) ... δ) στη συντήρηση και την κατά περίπτωση αναγκαία αποκατάστασή της, ε) [...]» και, τέλος, στο άρθρο 6 ορίζεται ότι «1. Στα ακίνητα μνημεία περιλαμβάνονται: α) τα αρχαία που χρονολογούνται έως και το 1830, β) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που είναι προγενέστερα των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, γ) τα νεότερα πολιτιστικά αγαθά που ανάγονται στην περίοδο των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών και χαρακτηρίζονται μνημεία λόγω της ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. 2 [...] 4. ... Τα ακίνητα των περιπτώσεων β΄ και γ΄ της παραγράφου 1 χαρακτηρίζονται μνημεία με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, που εκδίδεται ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως [...]». Κατά την έννοια των ανωτέρω διατάξεων, όπως συνάγεται και από την εισηγητική έκθεση του ν. 3028/2002, τα μνημεία, ως μαρτυρίες του ανθρώπινου βίου που συγκροτούν αναγκαίο παράγοντα για τη διαμόρφωση και τη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και των συλλογικών ταυτοτήτων καθώς και για τη διασφάλιση, χάριν και των επερχόμενων γενεών, της ιστορικής συνέχειας και παράδοσης, αλλά και συμβάλλουν στην ποιότητα ζωής, συνιστούν ουσιώδες στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς η προστασία της οποίας αποτελεί συνταγματική υποχρέωση της Πολιτείας (άρθρο 24 παρ. 6 του Συντάγματος) και συγχρόνως, ενόψει και της αναθεωρημένης διάταξης του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος, ευθύνη και δικαίωμα του καθενός (ΣτΕ

1871/2010). Εξάλλου, τα ακίνητα μνημεία, που ανάγονται σε περίοδο μεταγενέστερη του 1830, αλλά προγενέστερη των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών, χαρακτηρίζονται ως μνημεία λόγω της αρχιτεκτονικής, πολεοδομικής, κοινωνικής, εθνολογικής, λαογραφικής, τεχνικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους, ο χαρακτηρισμός δε ακινήτου μνημείου είναι δυνατόν να αφορά και τον περιβάλλοντα χώρο ή στοιχεία αυτού. Κατά τον χαρακτηρισμό δεν εξετάζεται ούτε η έκταση των οικονομικών συνεπειών που μπορεί να προκληθούν στους ενδιαφερόμενους ούτε η τυχόν επίδραση του χαρακτηρισμού στις νομικές σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, αφού οι κρίσιμες διατάξεις αποβλέπουν στην εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος, δηλαδή έννομου αγαθού, του οποίου η διαφύλαξη αποτελεί υποχρέωση της Διοίκησης κατά ρητή συνταγματική επιταγή (ΣτΕ 1871/2010, πρβλ. ΣτΕ 4916/2013 7μ.). Η νομιμότητα των διοικητικών πράξεων που εκδίδονται κατ' εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων ελέγχεται από τον ακυρωτικό δικαστή τόσο ως προς την πληρότητα της αιτιολογίας, όσο και ευθέως για την ορθή εφαρμογή του νόμου, εφόσον από τα στοιχεία του φακέλου διαπιστώνεται, με βάση και τα διδάγματα της κοινής πείρας, ότι συντρέχουν τα κριτήρια που προβλέπονται από το νόμο για τον χαρακτηρισμό (πρβλ. ΣτΕ 4916/2013 7μ., 1871/2010, 4508/2009, 2557/2009, 2224/2008, 3857/2007, 3611/2007, 1445/2006, 1100/2005, 3050/2004 7μ. κ.ά.). Περαιτέρω, για τον χαρακτηρισμό ακινήτου ως μνημείου δεν απαιτείται να συντρέχουν όλα τα κριτήρια που μνημονεύονται στην παραπάνω διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. β', αλλά αρκεί η συνδρομή οποιουδήποτε από τα κριτήρια αυτά (πρβλ. ΣτΕ 1871/2010). Εξάλλου, εφόσον υφίσταται η απαιτούμενη επιστημονική τεκμηρίωση, ως μνημείο μπορεί να χαρακτηρισθεί και το επιβεβαιωμένο, βάσει των υπαρχουσών υλικών μαρτυριών και λοιπών ενδείξεων και τεκμηρίων, ίχνος της συλλογικής ή ατομικής δραστηριότητας του ανθρώπου, το οποίο έχει καλυφθεί από μεταγενέστερες επεμβάσεις, ιδίως όταν τελεί σε σχέση εγγύτητας και ενότητας με τις υπάρχουσες υλικές μαρτυρίες (πρβλ. ΣτΕ 4916/2013 7μ. σκ. 11).

7. Επειδή, εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου, στα οποία περιλαμβάνεται και το ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΠΑΝΣΜ/ 134387/12956/ 1709/12.5.2017 έγγραφο του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, με το οποίο διαβιβάσθηκαν οι απόψεις της Διοίκησης προς το Δικαστήριο, προκύπτουν τα εξής: Κατόπιν αιτήματος ενδιαφερομένων, μεταξύ των οποίων και του δεύτερου παρεμβαίνοντος, η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Δυτικής Ελλάδος (εφεξής: «ΥΝΜΤΕΔΕ»), σε συνεργασία με την 26^η ΕΒΑ, κίνησε τη διαδικασία καταγραφής και την έρευνα για τον χαρακτηρισμό ή μη ως μνημείων υφισταμένων πέτρινων αλωνιών στην περιοχή της Κάτω Βέργας του Δήμου Καλαμάτας. Στην από 6.6.2014 έκθεση τεκμηρίωσης της Προϊσταμένης της ΥΝΜΤΕΔΕ, με θέμα «Χαρακτηρισμός ή μη ως μνημεία[ων] δέκα αλωνιών και τριών λιθόστρωτων μονοπατιών ...» εκτίθενται, πλην άλλων, τα ακόλουθα: «... Τα αλώνια και το ένα από τα δύο καλντερίμια βρίσκονται στην περιοχή “Ροβόλα” στον οικισμό της Κάτω Βέργας

Δήμου Καλαμάτας. Το δεύτερο καλντερίμι βρίσκεται εντός του “συνεκτικού ιστού” του οικισμού της Κάτω Βέργας. Αρχικά τα αλώνια ήταν 12 σήμερα όμως σώζονται 10, 2 εκ των οποίων έχουν υποστεί αρκετές, αλλά αναστρέψιμες φθορές λόγω της διεξαγωγής χωματουργικών εργασιών στην περιοχή για την οικοδόμηση παραθεριστικών και άλλων κατοικιών. Το καλντερίμι στην περιοχή Ροβόλα έχει υποστεί αρκετές καταστροφές και αλλοιώσεις στο παρελθόν. Κατόπιν αιτήματος πολιτών ... η Υπηρεσία μας ξεκίνησε ... την καταγραφή και την έρευνα για το χαρακτηρισμό ή μη των ...10 αλωνιών της περιοχής ως μνημείων της προβιομηχανικής περιόδου ... Σε συνέχεια της καταγραφής αυτής και σε συνεργασία με πολίτες της περιοχής έγινε καταγραφή 3 λιθόστρωτων μονοπατιών, ενός στην περιοχή Ροβόλα που βρίσκονται και τα αλώνια, ενός δεύτερου, το οποίο διασχίζει τον οικισμό της Κάτω Βέργας και ενός τρίτου που συνεχίζεται προς τον οικισμό της Άνω Βέργας ... Σε ό,τι αφορά στα αλώνια όπως αναφερόταν και στο ...

ΥΝΕΜΤΕΔΕ/Φ06-ε/1751/18.3.2011 έγγραφό μας προς την ΔΝΣΑΚ, υπάρχει η αδυναμία της ακριβούς χρονολόγησης. Το ίδιο ισχύει και για τα καλντερίμια...». Στην ίδια έκθεση τεκμηρίωσης αναφέρεται ότι κατατέθηκαν στην Υπηρεσία από τον 2^ο παρεμβαίνοντα και εκπρόσωπο του συλλόγου «Φ. τ. Β.» ιστορικά στοιχεία σχετικά με τη χρονολόγηση του οικισμού, ότι ο οικισμός της Κάτω Βέργας βρίσκεται σε υψόμετρο 300 μ. και πλησίον βρίσκονται ο οικισμός της Άνω Βέργας σε υψόμετρο 700 μ., καθώς και η Παραλία της Βέργας, ότι το όνομα Βέργα υιοθετήθηκε το 1956 σε αντικατάσταση του ονόματος “Σέλιτσα” που είχε μέχρι τότε η περιοχή και σε ανάμνηση της ιστορικής ξερολιθιάς [ταμπούρι με μήκος 1000 μ., ύψος 1,5-2 μ., με 1000 πολεμότρυπες, που κτίστηκε το 1826 από Μανιάτες και Μεσσήνιους ανάμεσα στο Αρμυρό και το Καστράκι για την αντιμετώπιση επιθέσεων από τον Ιμπραήμ Πασά], ότι στη θέση αυτή διεξήχθη από 22 έως 24 Ιουνίου 1826 η νικηφόρος “Μάχη της Βέργας”, ότι τμήμα του σωζόμενου τείχους της Βέργας χαρακτηρίστηκε με την 10977/1967 απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως (Β´ 352) ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο και τόπος που παρουσιάζει ιδιαίτερο φυσικό κάλλος ή ενδιαφέρον από απόψεως αρχιτεκτονικής ή ιστορικής και ότι η απόφαση αυτή συμπληρώθηκε με την ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ30/59660/1451Π.Ε./1995 απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού (Β´ 705), με την οποία καθορίστηκε ως αδόμητη ζώνη 20 μ. εκατέρωθεν του τείχους της Βέργας. Στην έκθεση τεκμηρίωσης περιγράφονται τα υφιστάμενα πέτρινα αλώνια, την περιοχή των οποίων διέσχισε μονοπάτι (καλντερίμι), και παρατίθενται αποσπάσματα για τις μάχες της επανάστασης του 1821 και τους οικισμούς της περιοχής από τα ιστορικά στοιχεία [δημοσιεύματα και χάρτες] που κατέθεσε ο δεύτερος παρεμβαίνων, η άποψη του εν λόγω παρεμβαίνοντος κατά τον οποίο τα αλώνια είναι προγενέστερα του 1830 και ίσως του 1800, καθώς και η άποψη της Υπηρεσίας, σύμφωνα με την οποία η ακριβής χρονολόγησή τους είναι δυσχερής, διότι ήταν σε χρήση μέχρι την εγκατάλειψή τους. Εξάλλου, στην ίδια έκθεση αναφέρονται για τα καλντερίμια τα εξής: «...Η κατασκευή των καλντεριμιών αποτελείται από λιθόστρωση σε διαμορφωμένους κεκλιμένους αναβαθμούς. Στα όρια των αναβαθμών υπάρχουν λίθοι τοποθετημένοι βαθιά στο έδαφος οι οποίοι

υποστηρίζουν και προστατεύουν από τη φθορά το υπόλοιπο λιθόστρωτο. Εκεί που η κλίση του εδάφους είναι μικρή το πλάτος των αναβαθμών είναι μεγάλο και αντίστροφα. Σε κάποια σημεία οι αναβαθμοί έχουν λαξευτεί στο βράχο. Στον τελικό χάρτη διακρίνονται οι θέσεις των προς χαρακτηρισμό καλντεριμιών 1, 2 και 3 με διαφορετικό χρωματισμό και συγκεκριμένα η θέση του καλντεριμιού N° 3 με μπλε χρωματισμό. Δίπλα από το μπλε χρωματισμό σημειώνεται (για να είναι κατανοητή η εκάστοτε θέση) με πορτοκαλί χρώμα, τμήμα του καλντεριμιού το οποίο διαφαίνεται στις παλαιές αεροφωτογραφίες του 1980, ότι ήταν λιθόστρωτο το οποίο ... [σύμφωνα με τον παρεμβαίνοντα] καταστράφηκε κατά τη διάρκεια εργασιών υδροδότησης στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Το τμήμα αυτό είναι σήμερα επιχωμένο με προϊόντα εκσκαφών της παρακείμενης οικοδομής ... Με πράσινο χρώμα διακρίνεται το τμήμα του μονοπατιού N° 3 το οποίο δεν διακρίνεται σήμερα εάν είναι λιθόστρωτο ή όχι καθώς είναι σκεπασμένο με αποθέσεις από παλαιότερες εκσκαφές (πιθανότατα από τη διάνοιξη του δρόμου τη δεκαετία του 1980). Εάν γίνει ανασκαφική έρευνα, ενδεχομένως να αποκαλυφθούν τμήματα που τυχόν διατηρούνται σήμερα και εφόσον ήταν λιθόστρωτα καθώς το σημείο όπου ξεκινάει το καλντερίμι N° 1 (σε συνέχεια του N° 3) δεν ήταν εξ αρχής λιθόστρωτο χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν ήταν κάποτε. Δυτικότερα του με πορτοκαλί χρώμα τμήματος, διατηρείται το λιθόστρωτο σε κατάσταση εγκατάλειψης, ενώ διακόπτεται κατά τόπους από τον διανοιγμένο δρόμο μέχρι να ενωθεί με το καλντερίμι N° 2. Το καλντερίμι N° 2 που ξεκινάει από τον Ιερό Ναό Ευαγγελιστρίας καταλήγει σε δρόμο ο οποίος έχει τσιμεντοστρωθεί και ο οποίος καταλήγει στη θάλασσα. Ενδεχομένως παλαιότερα να συνέχιζε το μονοπάτι ως καλντερίμι και εκεί. Το καλντερίμι αυτό έχει 2 διακλαδώσεις όπως σημειώνονται στον επισυναπτόμενο χάρτη. III) Βρύσες. Στην αρχή του καλντεριμιού 1 (συνέχεια από το καλντερίμι 3) υπάρχει παλιά βρύση η οποία ... έχει υποστεί αλλοιώσεις λόγω της συνεχιζόμενης μέχρι τις μέρες μας χρήσης της, διαθέτει όμως χαρακτηριστικά στοιχεία που συνηγορούν στην διατήρησή της όπως τα πέτρινα στόμια ... Βρύση υπάρχει και στα κατάντη του οικισμού στο καλντερίμι N° 2 χωρίς κάποιο στοιχείο αυθεντικότητας. 4) Άποψη της Υπηρεσίας. Η Υπηρεσία μας προτείνει το χαρακτηρισμό των δέκα (10) αλωνιών της περιοχής ως σύνολο, διότι είναι συνδεδεμένα με την ιστορική μνήμη της περιοχής και γιατί αποτελούν προβιομηχανικές εγκαταστάσεις της αγροτικής οικονομίας. Σε ό,τι αφορά στα καλντερίμια 1 και 2 όπως αυτά εμφανίζονται σημειωμένα στον τελικό χάρτη-αεροφωτογραφία, η Υπηρεσία μας προτείνει το χαρακτηρισμό μαζί με τις όποιες διακλαδώσεις τους, γιατί αποτελούν πολύ σημαντικό για την μελέτη της ιστορίας του οικισμού της Κάτω Βέργας και τη μελέτη του δικτύου των καλντεριμιών στην περιοχή, είναι δε σημαντικά για την ιστορική μνήμη των κατοίκων. Όσον αφορά στο καλντερίμι N° 3 προτείνει τον χαρακτηρισμό των διασωθέντων μόνο τμημάτων του, πλην των σημείων που σημειώνονται με διπλό χρώμα και για τα οποία θα πρέπει να γίνει ανασκαφική έρευνα για την διερεύνηση ύπαρξης σωζόμενων ή μη τμημάτων. Προτείνεται επίσης ο χαρακτηρισμός να περιλαμβάνει και τα πλευρικά τους όρια. Τέλος προτείνεται ο χαρακτηρισμός της Άνω Βρύσης χωρίς τις τσιμεντένιες προσθήκες της...». Στην

προαναφερθείσα έκθεση τεκμηρίωσης επισυνάπτονται φωτογραφίες των αλωνιών, των διαμορφώσεων του εδάφους, των τμημάτων των καλντεριμιών καθώς και αεροφωτογραφίες της περιοχής των ετών 1985 και 1989. Εν συνεχεία, η ΥΝΜΤΕΔΕ διαβίβασε στην Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου αίτημα κατοίκων της περιοχής για τον χαρακτηρισμό ως μνημείων δέκα αλωνιών και τριών λιθόστρωτων μονοπατιών, κατόπιν του οποίου συνετάγη η από 12.12.2014 εισήγηση της Διεύθυνσης Νεώτερης και Σύγχρονης Αρχιτεκτονικής Κληρονομιάς προς το Κεντρικό Συμβούλιο Νεωτέρων Μνημείων (εφεξής «ΚΣΝΜ»). Στην εισήγηση αναφέρονται το ιστορικό της υπόθεσης καθώς και η τεκμηρίωση και η άποψη της ΥΝΜΤΕΔΕ, εκτίθεται δε στη συνέχεια ότι «... Η ΔΠΑΝΣΜ [Διεύθυνση Προστασίας και Αναστήλωσης Νεωτέρων και Σύγχρονων Μνημείων] εκτιμά, ότι τα 10 αλώνια, τα τρία λιθόστρωτα μονοπάτια και η Βρύση, στον οικισμό της Κάτω Βέργας πρέπει να χαρακτηρισθούν ως νεώτερα μνημεία, εξαιρουμένου του τμήματος του λιθόστρωτου μονοπατιού 3 με σημεία κορυφών Κ, Λ, Μ το οποίο έχει καταστραφεί, γιατί διαθέτουν αρχιτεκτονική και ιστορική αξία και αποτελούσαν ένα από τα μέσα για την ήπια και περιβαλλοντικά ορθή ανάπτυξη της περιοχής. Σε αυτό αναγνωρίζουμε τα υλικά και τις παραδοσιακές τεχνικές κατασκευής αντίστοιχων έργων που εξακολούθησαν να εφαρμόζονται έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα. Επίσης κατανοούμε τις δυσκολες για τους κατοίκους συνθήκες της ορεινής υπαίθρου και παράλληλα θαυμάζουμε την επιδεξιότητα αυτοδίδακτων τεχνιτών και την προσπάθειά τους να ξεπεράσουν κάθε εμπόδιο, για να αναπτυχθεί η αγροτική παραγωγή, η επικοινωνία και το εμπόριο. Ταυτόχρονα η κατάσταση διατήρησης των αλωνιών, των λιθόστρωτων μονοπατιών και της βρύσης επιτρέπουν την ικανοποιητική προστασία, συντήρηση και μελλοντική αποκατάστασή τους. Η ΔΠΑΝΣΜ εισηγείται το χαρακτηρισμό ως μνημείων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 6 παρ. 1β του ν. 3028/2002, δέκα αλωνιών με την αρίθμηση από 0 έως και 9, της Βρύσης, χωρίς τις τσιμεντένιες προσθήκες της, καθώς και τριών λιθόστρωτων μονοπατιών με τα πλευρικά τους όρια, όπως σημειώνονται στο συνημμένο σχετικό ορθοφωτοχάρτη της περιοχής (ΕΓΣΑ 87) [...] διότι αποτελούν έργα λαϊκής αρχιτεκτονικής και παραδοσιακής τέχνης και κατασκευής, και είναι ιστορικά συνδεδεμένα με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής». Το ΚΣΝΜ, αφού ανέβαλε αρχικώς τη συζήτηση του θέματος (πρακτικό 8/11.6.2015), εν συνεχεία έλαβε υπόψη τις εισηγήσεις των οργάνων του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, τα οποία κατά τη συζήτηση του θέματος πρότειναν τον χαρακτηρισμό του μονοπατιού 3 με σημεία κορυφών Β, Λ, Κ, Ι, Μ, δηλαδή και στα τμήματα που αυτό διακόπτεται από υφιστάμενη οδό ή σε τμήματα που έχουν γίνει επιχωματώσεις, άκουσε τις απόψεις των ενδιαφερομένων και με το 11/9.7.2015 πρακτικό γνωμοδότησε ομοφώνως υπέρ του χαρακτηρισμού ως μνημείων, σύμφωνα με το άρθρο 6 (παρ. 1β) του ν.3028/2002, των δέκα αλωνιών, της βρύσης χωρίς τις τσιμεντένιες προσθήκες της και των τριών λιθόστρωτων μονοπατιών με τα πλευρικά τους όρια με στοιχεία, για το μονοπάτι (1) με σημεία κορυφών Η, Μ, Θ, για το μονοπάτι (2) με σημεία κορυφών Α, Β, Γ, Δ, Ε, Ζ, Η και για το μονοπάτι (3) με σημεία κορυφών Β, Λ, Κ, Ι, Μ στον οικισμό της Κάτω Βέργας και με την αιτιολογία ότι

αποτελούν έργα λαϊκής αρχιτεκτονικής και παραδοσιακής τέχνης και κατασκευής, και είναι ιστορικά συνδεδεμένα με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Ακολούθως, εκδόθηκε η προσβαλλόμενη απόφαση ΥΠΟΠΑΙΘ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΠΑΝΣΜ/196062/18295/2481/4.8.2015 του Αναπληρωτή Υπουργού Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΑΑΠ 185/24.8.2015), με την οποία έγινε δεκτή η γνωμοδότηση του ΚΣΝΜ και οι ως άνω κατασκευές, μεταξύ των οποίων και το μονοπάτι 3 [με σημεία κορυφών Β, Λ, Κ, Ι, Μ], όπως απεικονίζονται σε σχετικό ορθοφωτοχάρτη της περιοχής, χαρακτηρίστηκαν με τις αυτές αιτιολογίες ως μνημεία, σύμφωνα με το άρθρο 6 (παρ. 1β) του ν. 3028/2002. Ο αιτών άσκησε την υπό κρίση αίτηση ακυρώσεως, με την οποία ζητεί την εν μέρει ακύρωση της ανωτέρω Υπουργικής απόφασης, ως προς το μονοπάτι με αριθμό 3, και επικουρικά του τμήματός του με σημεία κορυφών Λ-Μ, δηλαδή κατά το μέρος που αφορά την όδευση από το ακίνητό του, καθώς και ως προς τον χαρακτηρισμό του ως μνημείου προγενέστερου των τελευταίων 100 ετών. Επίσης, κατά της ανωτέρω προσβαλλομένης ο αιτών άσκησε την από 4.12.2015 αίτηση θεραπείας (αρ. πρωτ. 3132/4.12.2015), ζήτησε δε, για τους λόγους που αναφέρονται στην αίτηση αυτή, την επανεξέταση της υπόθεσης και την τροποποίηση της προσβαλλομένης, προκειμένου να εξαιρεθεί το τμήμα των κορυφών Λ-Μ του μονοπατιού 3, όπως προέβλεπε αρχικώς η εισήγηση των Υπηρεσιών, και περαιτέρω να χαρακτηρισθεί το μονοπάτι ως μνημείο των τελευταίων 100 ετών κατά το άρθρο 6 παρ. 1γ του ν. 3028/2002. Επί της αίτησης θεραπείας η αρμόδια περιφερειακή αρχαιολογική υπηρεσία [ΥΝΜΤΕΔΕΠΝΙ], με το ΥΠ.ΠΟ.Α/ΥΝΕΜΤΕΔΕΠΝΙ/Φ06-β/5005πε/5.2.2016 έγγραφό της, διατύπωσε την άποψη ότι η πιθανότητα τα καλντερίμια να έχουν κατασκευαστεί στις αρχές του 20^{ου} αιώνα δεν είναι μεγάλη, παρέθεσε τα στοιχεία στα οποία στηρίζει την άποψή της και περαιτέρω εξέθεσε ότι ακριβής χρονολόγηση μπορεί να γίνει μετά από ανασκαφή με σύγχρονες μεθόδους. Η αίτηση θεραπείας και το ζήτημα της ορθότητας του χαρακτηρισμού παραπέμφθηκαν εκ νέου στο ΚΣΝΜ, η δε ΔΠΑΝΣΜ αφού παρέθεσε την αίτηση θεραπείας και τα στοιχεία που κατατέθηκαν συμπληρωματικά από τους ενδιαφερομένους, μετά την άσκηση της αίτησης θεραπείας, έκρινε ότι τα στοιχεία αυτά δεν αποδυναμώνουν, αντιθέτως ενισχύουν, τον χαρακτηρισμό, εισηγήθηκε δε την απόρριψη της αίτησης θεραπείας και τη μη ανάκληση της προσβαλλομένης. Το Κεντρικό Συμβούλιο, με το 18/30.6.2016 πρακτικό του (θέμα 8^ο), γνωμοδότησε κατά πλειοψηφία υπέρ της απόρριψης της αίτησης θεραπείας, διότι έκρινε ότι δεν στοιχειοθετείται πλάνη περί τα πράγματα, ενώ δύο μέλη μειοψήφησαν, θεωρώντας ότι συντρέχει πλάνη αναφορικά με τη χρονολόγηση του τμήματος του μονοπατιού με στοιχεία ΚΙ, το οποίο διατηρεί τη χάραξη, αλλά όχι απαραίτητα την παλαιά διαμόρφωση. Μετά ταύτα, εκδόθηκε η συμπροσβαλλόμενη απόφαση ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΠΑΝΣΜ/222953/18805/2878/15.7.2016 του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, με την οποία απορρίφθηκε η αίτηση θεραπείας, με την αιτιολογία ότι δεν στοιχειοθετήθηκε πλάνη περί τα πράγματα.

8. Επειδή, με την υπό κρίση αίτηση προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη εκδόθηκε κατά

παράβαση του νόμου και είναι ακυρωτέα κατά το πληττόμενο μέρος της και συγκεκριμένα ως προς το μονοπάτι 3 και επικουρικά του τμήματος αυτού με στοιχεία Λ-Μ, διότι οι διατάξεις των άρθρων 2 (περ. α΄) και 6 (παρ. 1β) του ν. 3028/2002 για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς δεν παρέχουν προστασία στα πιθανολογούμενα ίχνη ανθρώπινων κατασκευών ούτε επιτρέπουν τον χαρακτηρισμό ως μνημείων των μη σωζόμενων ιχνών κατασκευών. Ειδικότερα, ο αιτών ισχυρίζεται ότι από το έτος 2003 είναι κύριος ακινήτου εμβαδού 2.171,26 τ.μ. (2.019,61 τ.μ., διορθωτικό συμβόλαιο 2014), που βρίσκεται σε εκτός σχεδίου πόλεως περιοχή στη θέση «Ροβόλα» της Τ.Κ. Κάτω Βέργας του Δήμου Καλαμάτας, ότι στο πωλητήριο συμβόλαιο δεν γινόταν αναφορά στην ύπαρξη μονοπατιού εντός των ορίων του ακινήτου, ενώ αναφερόταν η ύπαρξη ενός αλωνιού, ότι το ανωτέρω ακίνητο με την 4741/17.7.2010 πράξη του Δασάρχη Καλαμάτας χαρακτηρίσθηκε ως μη δασική έκταση, ότι ο αιτών εκπόνησε μελέτη για την ανέγερση τουριστικού καταλύματος (4 πέτρινων κατοικιών) συνολικού ύψους 578.991,71 ευρώ περίπου, που έχει ενταχθεί ως τουριστική επένδυση σε επιδοτούμενο πρόγραμμα του Υπουργείου Γεωργίας για την ανάπτυξη φτωχών περιοχών και το οποίο λήγει στο τέλος του έτους 2015, ότι η 26^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας με το 2424/12.7.2013 έγγραφό της ενέκρινε τη μελέτη ανέγερσης των τουριστικών καταλυμάτων χωρίς μορφολογικούς περιορισμούς, ότι η Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων Δυτικής Ελλάδας (ΥΝΜΤΕΔΕ) με το Φ07-ε/6923/24.12.2012 έγγραφό της ενέκρινε τη μελέτη ανέγερσης και επέβαλε στον αιτούντα την υποχρέωση να αποκαταστήσει και ενσωματώσει στο υπό ανέγερση συγκρότημα ένα υφιστάμενο αλώνι, όπως άλλωστε είχε προτείνει και ο ίδιος, ότι στη συνέχεια εκδόθηκαν η 45/2012 οικοδομική άδεια καθώς και η 61/2013 άδεια δόμησης, που αφορά αναθεώρηση της πρώτης ως προς τη θέση των κτιρίων και τη διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου, και ότι προχώρησε στην έναρξη των εκσκαφών με καθημερινή εποπτεία από υπάλληλο της 26^{ης} ΕΒΑ χωρίς να εντοπιστούν αρχαιότητες ή μνημεία. Ο αιτών ισχυρίζεται περαιτέρω ότι ο δεύτερος παρεμβαίνων, ως εκπρόσωπος του Συλλόγου Φίλων Βέργας, υπέβαλε καταγγελίες στην Πολεοδομία Καλαμάτας και η εν λόγω Υπηρεσία διέκοψε τις εργασίες, ότι ο ως άνω παρεμβαίνων με αίτησή του προς την ΥΝΜΤΕΔΕ ζήτησε τον χαρακτηρισμό 10 αλωνιών και τριών μονοπατιών στην ευρύτερη περιοχή της Κάτω Βέργας, συμπεριλαμβανομένου και του προαναφερθέντος ακινήτου, ενώ, με άλλη αίτηση (27.7.2014) προς την ΔΙΠΕΧΩΣ Πελοποννήσου της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Πελοποννήσου, Δυτικής Ελλάδας και Ιονίου, ζήτησε να αναγνωρισθεί το μονοπάτι 3 (της προσβαλλόμενης απόφασης) ως κοινόχρηστη οδός προϋφιστάμενη του έτους 1923, ότι η εισήγηση της ΔΠΑΝΣΜ εξαιρούσε το τμήμα του μονοπατιού με σημεία κορυφών Λ-Κ, το οποίο έχει καταστραφεί από τις αρχές του 2000 λόγω κατασκευής του καταθλιπτικού αγωγού του έργου υδροδότησης του οικισμού και είναι επιχωμένο με προϊόντα εκσκαφών από την κατασκευή της παρακείμενης οικοδομής ιδιοκτησίας του δεύτερου παρεμβαίνοντος και ότι για την ίδια οικοδομή δόθηκε το έτος 2005 άδεια κατασκευής κλίμακας από οπλισμένο σκυρόδεμα, η οποία εδράζεται επί του νοητού ίχνους του

μονοπατιού μεταξύ των σημείων Λ-Κ (έγγραφο 19114/2005 της Δ.Τ.Υ. του Δήμου Καλαμάτας). Ο αιτών εκθέτει, ακόμη, ότι η εισήγηση εξαιρούσε και το τμήμα του μονοπατιού με σημεία κορυφών Κ-Ι, το ίχνος του οποίου διέρχεται από την ιδιοκτησία του, και παράλληλα διακόπτεται σε δύο σημεία λόγω της διάνοιξης της ασφαλτοστρωμένης δημοτικής οδού (συνέχεια της οδού Ευαγγελιστρίας), ότι η αρμόδια ΥΝΜΤΕΔΕ πρότεινε την εξαίρεση του τμήματος του μονοπατιού μεταξύ των κορυφών Λ-Μ, για το οποίο θεωρούσε απαραίτητη τη διενέργεια ανασκαφικής έρευνας, ότι την ίδια εισήγηση διατύπωσε και η αρμόδια Διεύθυνση (ΔΠΑΝΣΜ), πλην κατά τη συζήτηση ενώπιον του ΚΣΝΜ η Προϊσταμένη της Διεύθυνσης άλλαξε την εισήγησή της και πρότεινε τον χαρακτηρισμό του συνόλου της χάραξης/ίχνους του μονοπατιού 3, ότι το ακίνητό του περιλαμβάνεται μεταξύ δύο βραχιόνων του ανακάμπτοντος ελιγμού (φουρκέτας) της δημοτικής οδού η οποία διέρχεται από τον οικισμό της Κάτω Βέργας και διανοίχθηκε το 1985, ότι οι εργασίες διάνοιξης της οδού, οι εκσκαφές και αποχωματώσεις έχουν διαμορφώσει ένα ανάγλυφο με απότομη παρειά και κατακόρυφο πρηνές στα Δυτικά του ακινήτου με σημαντική υψομετρική διαφορά που φθάνει τα 3,5 - 4 μ., ότι το διαμορφωμένο από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ανάγλυφο έχει προκαλέσει ανεπανόρθωτη καταστροφή σε οποιοδήποτε ίχνος μονοπατιού που τυχόν διερχόταν από το σημείο, ότι δεν είναι εφικτή η αποκατάσταση λόγω της διαμορφωθείσης κατάστασης και χωρίς παράλληλα να είναι δυνατή η ιχνηλάτηση της πραγματικής διαδρομής του, ότι σε κάθε περίπτωση θα διακοπτόταν από τους δύο βραχίονες της ασφαλτοστρωμένης δημοτικής οδού και ότι η κρίση του αρμόδιου ΚΣΝΜ πρέπει να αφορά το αγαθό per se και δεν είναι ορθό να περιλαμβάνει το πιθανολογούμενο ίχνος του (μονοπατιού) επιβαρύνοντας ιδιοκτήτες και ακίνητα με τις έννομες συνέπειες της προστασίας ενός ιδεατού αντικειμένου και όχι πραγματικού, πολύ δε περισσότερο όταν υφίσταται αντικειμενική αδυναμία αποκατάστασης του υπό προστασία αντικειμένου λόγω της ολικής καταστροφής του σε μεγάλο μήκος. Κατά τον αιτούντα, τη νομική αδυναμία χαρακτηρισμού του ίχνους του μονοπατιού επισήμανε και ο αναπληρωτής Προϊστάμενος της ΥΝΜΤΕΔΕ κατά τη συζήτηση ενώπιον του ΚΣΝΜ, ζητώντας, όμως, και σε πλήρη αντίφαση, την επέκταση του χαρακτηρισμού στο τμήμα εντός των κορυφών Λ-Μ, ενόψει δε της διαμορφωθείσης κατάστασης (κατασκευή του καταθλιπτικού αγωγού σε μήκος άνω των 100 μ., διάνοιξη δημοτικής οδού με δύο βραχίονες που τέμνει σε δύο σημεία το ίχνος του μονοπατιού), η γνωμοδότηση του ΚΣΝΜ στερείται τεκμηρίωσης και ουσιαστικά προχωρά στον χαρακτηρισμό μιας διαδρομής στη βάση του ιδεατού πιθανού ίχνους της, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις διαμορφώσεις που προέκυψαν στο ανάγλυφο της περιοχής, χωρίς υπαιτιότητα του αιτούντος. Αντιθέτως προς τα ανωτέρω, οι παρεμβαίνοντες με το από 5.7.2017 υπόμνημά τους, που κατατέθηκε εντός της χορηγηθείσης από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου προθεσμίας, ισχυρίζονται ότι το επίδικο καλντερίμι 3 είναι πολιτιστικό αγαθό per se και όχι «πιθανολογούμενο ίχνος μονοπατιού», διότι η Διοίκηση έχει τοποθετηθεί αιτιολογημένα επί του ζητήματος της ύπαρξης του λιθόστρωτου καλντεριμιού το οποίο παλαιόθεν συνέδεε την Σέλιτσα (Άνω Βέργα) με την Παραλία σε όλη την έκτασή του (περίπου 3,6 χλμ.),

συμπεριλαμβανομένου του ήδη χαρακτηρισμένου καλντεριμιού 3, ότι τα μέλη του ΚΣΝΜ έκριναν τεκμηριωμένα ότι το καλντερίμι υφίσταται, ότι η Διοίκηση διενήργησε αυτοψία στο τμήμα της διαδρομής του από το ακίνητο του αιτούντος κατά την οποία διαπιστώθηκε ότι το καλντερίμι υφίσταται κάτω από πολλά κυβικά χώματος, καλύπτοντάς το μεν, όχι όμως και εξαφανίζοντάς το, ότι ο ίδιος ο αιτών (και ο συνétaίρός του) στα σχεδιαγράμματα που είχαν συντάξει σε ανύποπτο χρόνο αποτύπωναν το επίδικο καλντερίμι, ότι για τη διάσωση υπαρκτού πολιτιστικού αγαθού και όχι ίχνους έχει επέμβει ήδη η Διοίκηση (απόφαση 2448/24.2.2014 του Περιφερειάρχη Πελοποννήσου), διατάσσοντας άρση των παράνομων επιχώσεων και επαναφορά του καλντεριμιού στην προτέρα κατάσταση και ότι το επίδικο καλντερίμι υπάρχει σε όλο το μήκος του χαρακτηρισμού του ως μνημείου (κορυφές Β-Λ-Κ-Ι-Μ) και παρουσιάζει αδιάσπαστη λειτουργική, γεωγραφική και ιστορική ενότητα, κατά το μέρος δε που αφορά το ακίνητο του αιτούντος (50 μ. περίπου μήκος) έχει καλυφθεί, πλην δεν έχει καταστραφεί. Εξάλλου, η Διοίκηση στο προαναφερθέν έγγραφο των απόψεων εκθέτει ότι τμήμα του μονοπατιού 3, με σημεία κορυφών ΛΚ, καταστράφηκε κατά την κατασκευή του καταθλιπτικού αγωγού και της κοινοτικής οδού, ότι άλλο τμήμα είναι λιθόστρωτο και άλλο όχι και ότι στο τμήμα το οποίο ευρίσκεται εντός της ιδιοκτησίας του αιτούντος με σημεία κορυφών ΚΙ, διασώζεται μικρό λιθόστρωτο τμήμα του, πλην τα ανωτέρω δεν αναιρούν το γεγονός ότι αυτά αποτελούν τεκμηριωμένα, τμήματα της ενιαίας διαδρομής ενός πολιτιστικού αγαθού το οποίο πρέπει να προστατευθεί και να αναδειχθεί. Κατά τη Διοίκηση, η τμηματική καταστροφή λιθόστρωτων επιφανειών των μονοπατιών, εφόσον τεκμηριώνεται η συνολική διαδρομή τους, δεν τα καθιστά ιδεατά αντικείμενα, αλλά πολιτιστικά αγαθά τα οποία χρήζουν προστασίας και πιθανής αποκατάστασης από τις αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ, χωρίς να βλάπτεται ο αυθεντικός χαρακτήρας του μνημείου, ενώ ως προς το τμήμα του μονοπατιού 3 που βρίσκεται στο οικόπεδο του αιτούντος, διαπιστώθηκε στις 27.5.2015 ότι διασώζονται τμήματα λιθόστρωτων επιφανειών με τους λίθινους αναβαθμούς τους κάτω από τις επιχώσεις, όπως φαίνεται στις σχετικές φωτογραφίες, από τα ανωτέρω δε προκύπτει, κατά τους ισχυρισμούς της Διοίκησης, ότι δεν πρόκειται για πιθανολογούμενα ίχνη ανθρώπινων κατασκευών, αλλά για τεκμήρια και επιβεβαίωση των φωτοερμηνειών των σχετικών αεροφωτογραφιών ως προς τη διαδρομή του επίμαχου μονοπατιού, και ότι η ΥΝΜΤΕΔΕ θα μπορούσε να διενεργήσει ανασκαφή και να αποκαλυφθεί στο μέλλον το σύνολο των λιθόστρωτων επιφανειών που διασώζονται κάτω από τις επιχώσεις. Επίσης, το Δημόσιο, με το υπόμνημα που κατατέθηκε εντός της χορηγηθείσας από τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου προθεσμίας, υποστηρίζει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση χαρακτήρισε το μονοπάτι 3 ως μνημείο όχι μόνο για την ιδιότητά του ως έργο παραδοσιακής κατασκευής, αλλά και διότι «είναι ιστορικά συνδεδεμένο με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής», ότι, δηλαδή, συνιστά μαρτυρία της κοινωνικής και οικονομικής ζωής ως η μοναδική, επί εκατονταετίες, δίοδος σύνδεσης του αρχαίου οικισμού της Άνω Βέργας με τη θάλασσα για ανθρώπους, εμπορεύματα, ζώα και ότι το πολιτιστικό αγαθό που κρίθηκε άξιο προστασίας κατά τα άρθρα 1 (παρ. 1) και 3 (παρ. 1) του ν. 3028/2002

είναι η μαρτυρία της ενιαίας διαδρομής, η οποία αντανακλάται και διαχέεται στο σύνολο του μονοπατιού και για τον λόγο αυτόν δεν νοείται εξαίρεση του τμήματός του που διέρχεται από το γήπεδο του αιτούντος ή μερική ακύρωση της προσβαλλομένης.

9. Επειδή, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της συζήτησης ενώπιον του ΚΣΝΜ (πρακτικό 11/9.7.2015), η Προϊσταμένη της ΔΠΑΝΣΜ, αφού παρέθεσε το προαναφερθέν ιστορικό και τις εισηγήσεις των Υπηρεσιών, εξέθεσε για το μονοπάτι (3), μεταξύ άλλων, τα εξής: «... Για το λιθόστρωτο μονοπάτι δύο είναι ... οι φωτογραφίες. Είναι μέσα από αυτό και η διαδρομή του. Έχουμε παλιές αεροφωτογραφίες όπου φαίνεται η συνέχεια αυτού του μονοπατιού, δηλαδή πέρα από το κομμάτι που εμείς ζητάμε τώρα τον χαρακτηρισμό του, γιατί είναι απόλυτα πιστοποιημένο και με συντεταγμένες, προφανώς και για την υποστήριξη χρειάζεται και το υπόλοιπο κομμάτι που καταλήγει στους άλλους οικισμούς για το οποίο όπως λέει και η υπηρεσία επιφυλάσσεται αργότερα να συμπληρώσει αυτόν τον χαρακτηρισμό με τις υπόλοιπες διαδρομές εφόσον έχουμε και τα στοιχεία με τις συντεταγμένες για να είναι πλήρης ο χαρακτηρισμός ... Θα δείτε ότι στις αναφορές πολλών από τους κατοίκους και από τους ενδιαφερομένους αναφέρεται το καλντερίμι ως πλάτους 6 μ. Εδώ θα ήθελα κάπως να επιστήσω την προσοχή και να επισημάνουμε ότι το πλάτος του αυτό δεν είχε κυμαινόμενο πλάτος 1,5 μ. Το μέγιστο πλάτος ήταν γύρω, το μέσο πλάτος 1,5 μ. και αυτό για να μην δημιουργήσουμε προϋποθέσεις δρόμων βατών που θα κατέστρεφαν το ίδιο το μονοπάτι και δευτερευόντως βέβαια θα δημιουργούσαν οικοδομησιμότητα που πολύ πιθανά με αυτήν να επέφεραν αλλοίωση στο μονοπάτι και γι' αυτό επιμένω ότι δεν είναι 6 μ. ... Θα ήθελα επίσης να πω ότι η ένσταση κάποιων είναι ότι όλο αυτό το μονοπάτι δεν είναι καλντερίμι και είναι σωστό. Σε κάποια σημεία είναι λιθόστρωτο, σε κάποια δεν είναι, ξέρουμε γιατί υπήρχε όλο αυτό, όπως ξέρουμε και γιατί σε κάποια σημεία είναι πλατύτερο εκεί που ήταν η βρύση γιατί ήταν στάση, γιατί ήταν αποθήκες, γιατί υπήρχαν αυτά τα αλώνια, γιατί ήταν όλα τα σιτηρά της περιοχής τα οποία έφερναν εκεί και αλώνιζαν, και γι' αυτό γινόταν και αυτή η μεταφορά για τα μουλάρια. Όπως είδατε είναι και σε σημεία, σε άκρα τα αλώνια, όπως όφειλαν γιατί είχε τον αέρα που τους βοηθούσε στο λίκνισμα. Εδώ βλέπουμε το σημείο αυτό που σας ανέφερα και πριν στο οποίο υπάρχει ένα τμήμα που εμείς το εξαιρούμε αυτή τη στιγμή από τον χαρακτηρισμό μέχρι να καθαριστεί γιατί έχουν πέσει επιχώσεις και χώματα από τις ενέργειες κάποιων από τους ιδιοκτήτες των παρακείμενων οικοπέδων και λέμε ότι πρέπει να γίνει χαρακτηρισμός. Και εκεί θα πρέπει ο ... [Αναπληρωτής Προϊστάμενος της ΥΝΜΤΕΔΕ] να μας πει αν αποκαλύφθηκε και βρέθηκε το τμήμα του μονοπατιού 3. Ένα τμήμα των πολιτών, συγκεκριμένα ο ιδιοκτήτης του επίμαχου εδώ, οικοπέδου ... ζήτησε αναβολή διότι ακριβώς είχε αποκαλυφθεί ότι υπήρχαν στοιχεία που να φαίνεται ότι δεν ήταν μονοπάτι. Ο ένας έλεγε ότι δεν υπάρχουν, ο άλλος έλεγε υπάρχουν και είχαν ζητήσει αυτοψία των μελών του συμβουλίου. Ο ... [Αναπληρωτής Προϊστάμενος] πήγε και έκανε αυτοψία, επομένως θα μας πει τα αποτελέσματα...». Ακολουθως, ο

Αναπληρωτής Προϊστάμενος της ΥΝΜΤΕΔΕ, ο οποίος διενήργησε την αυτοψία, εξέθεσε, επεξηγώντας τις σχετικές διαφάνειες, τα ακόλουθα: «Αυτό είναι το μονοπάτι σε μια αεροφωτογραφία του 1985 που είναι και το επίμαχο. Το νούμερο 3 που λέμε μονοπάτι, όπου υπάρχει αυτή η εμπλοκή με κάποιους ιδιοκτήτες. Κάποιος χτίζει, κάποιος έχει ένα σπίτι, κάποιος έχει εκείνο το αλώνι κοντά που είδατε προηγουμένως γκαζόν. Όλα λοιπόν συμβαίνουν σε αυτό το μονοπάτι. Αυτό το μονοπάτι μπορούμε να το πούμε σαν δευτερεύον μονοπάτι που πήγαινε στα αλώνια, στις αγροτικές δουλειές γιατί το κύριο μονοπάτι που περνάει μέσα στον οικισμό είναι κατάλληλα διαμορφωμένο και δεν υπάρχει. Όλα επικεντρώνονται σε αυτό το μονοπάτι...». Στη συνέχεια ο Προϊστάμενος της ΥΝΜΤΕΔΕ περιέγραψε συνολικά τη διαδρομή του μονοπατιού και τα ευρήματα, ως προς δε το τμήμα του που αφορά την ιδιοκτησία του αιτούντος, εξέθεσε ότι ανακαλύφθηκε τμήμα λιθόστρωτου και επισήμανε ότι όταν διενήργησε ο ίδιος την αυτοψία, το μονοπάτι είχε ανασκαφεί από ενδιαφερομένους, προκειμένου να τεκμηριώσουν την άποψή τους ότι το μονοπάτι διέρχεται μέσα από την ιδιοκτησία του αιτούντος, κατέληξε δε ότι, τόσο κατά τη δική του γνώμη όσο και κατά την άποψη της Υπηρεσίας, πρέπει να χαρακτηρισθεί στο σύνολο η όλη διαδρομή ως όδευση και όπου υπάρχουν λιθόστρωτα στοιχεία να συντηρηθούν, στα δε άλλα τμήματα να γίνει προσπάθεια για την αποκάλυψή τους. Με τα ανωτέρω συμφώνησε και η Προϊσταμένη της ΔΠΑΝΣΜ. Ακολούθως, κλήθηκαν στο ΚΣΝΜ ο εκπρόσωπος του συλλόγου «Φ. τ. Β.» (2^{ος} παρεμβαίνων) καθώς και πολιτικός μηχανικός, οι οποίοι, κατόπιν ερώτησης μέλους του Συμβουλίου για τον μεγάλο αριθμό των αλωνιών που διατηρούνται, εξέθεσαν ιστορικά στοιχεία για τους οικισμούς της περιοχής και περιέγραψαν την κατάσταση των αλωνιών και των μονοπατιών όπως, κατά την άποψή τους, είχε στο παρελθόν και όπως υφίσταται σήμερα, σημείωσαν δε ότι στην περιοχή υπήρχαν πολλά αλώνια («πετράλωνα»), καλντερίμια, βρύσες και λιοτρίβια, τα οποία κατά τη γνώμη τους είναι παλαιότερα των 200 ετών, ενώ η Υπηρεσία δέχεται ότι είναι οπωσδήποτε προγενέστερα των τελευταίων 100 ετών. Εν συνεχεία, κλήθηκαν οι λοιποί ενδιαφερόμενοι, ο νομικός δε σύμβουλος του αιτούντος ανέφερε, πλην άλλων, ότι στο γήπεδο έχει εγκριθεί η πραγματοποίηση επένδυσης ύψους 580.000 ευρώ, ενώ ο τεχνικός του σύμβουλος ανέφερε ότι κατασκεύασε το έργο της ύδρευσης της Βέργας, ότι το καλντερίμι 3 διέρχεται δια του ίχνους του αγωγού που σκάφθηκε και ότι το μονοπάτι δεν υπήρχε, και, αν υπήρξε, καταστράφηκε. Ο αιτών δήλωσε ότι αμφισβητεί το τμήμα της διαδρομής του μονοπατιού που διέρχεται μέσα από την ιδιοκτησία του και υποστήριξε ότι το τμήμα αυτό έχει καταστραφεί λόγω της κατασκευής του αγροτικού δρόμου και της ύπαρξης αγωγού ύδρευσης και ότι δεν είναι καλντερίμι αλλά μουλαρόδρομος που βοηθούσε τους κατοίκους με προορισμό τη βρύση. Περαιτέρω, ο αιτών, απαντώντας σε ερωτήσεις μελών του Συμβουλίου, εξέθεσε ότι δεν έχει δει το μονοπάτι, το οποίο, μάλιστα, δεν αναφέρεται στο συμβόλαιο, ότι στα κατάντη του οικοπέδου έχει χαθεί το μονοπάτι που υπήρχε, γιατί κατασκευάσθηκαν ο αγροτικός δρόμος και ο αγωγός ύδρευσης, ότι ο ίδιος άρχισε να το ανακαλύπτει μετά από καταγγελίες και ότι προς το βουνό φαίνεται να υπάρχει συνέχεια του μονοπατιού όχι με πλακόστρωτο, αλλά με χωμάτινο μονοπάτι που

γίνεται πλακόστρωτο αμέσως μετά τη βρύση. Τα μέλη του Συμβουλίου έθεσαν περαιτέρω διευκρινιστικές ερωτήσεις στον αιτούντα. Στη συνέχεια, αφού αποχώρησαν οι ενδιαφερόμενοι, οι εισηγητές σημείωσαν ότι είναι επισφαλής ο χαρακτηρισμός των αλωνιών και του μονοπατιού 3 ως προγενεστέρων του έτους 1830, ήτοι ως αρχαίων, και τα μέλη του Συμβουλίου, αφού αντάλλαξαν απόψεις και εξέτασαν αν το εν λόγω τμήμα μπορεί να ενταχθεί χωρίς να εμποδίζει την ανάπτυξη τουριστικών καταλυμάτων, τάχθηκαν ομόφωνα υπέρ του χαρακτηρισμού ως μνημείου, σύμφωνα με το άρθρο 6 παρ. 1β του ν. 3028/2002, στο σύνολο της διαδρομής του, όπως αυτή είχε παρουσιαστεί από τον Αναπληρωτή Προϊστάμενο της ΥΝΜΕΤΕΔΕ. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τα μέλη του Κεντρικού Συμβουλίου διαπίστωσαν ότι από τα στοιχεία του φακέλου (προαναφερθείσες εισηγήσεις των υπηρεσιών, δημοσιεύματα με ιστορικά στοιχεία, σχεδιαγράμματα, φωτογραφίες, αεροφωτογραφίες κ.ά.), σε συνδυασμό με τις απόψεις των ενδιαφερομένων, τη διενεργηθείσα αυτοψία από υπαλλήλους των τοπικών αρχαιολογικών υπηρεσιών και τις υπάρχουσες υλικές μαρτυρίες (υφιστάμενα τμήματα, λιθόστρωτα ή μη, του μονοπατιού, επιχωμένα τμήματα, τεχνικά έργα), τεκμηριώνονται επαρκώς η ύπαρξη του μονοπατιού 3 και η διαδρομή του, όπως αυτή αποτυπώνεται στον σχετικό ορθοφωτοχάρτη που δημοσιεύθηκε με την προσβαλλόμενη απόφαση, ήτοι και κατά το τμήμα εκείνο το οποίο είχε καταστραφεί με μεταγενέστερες επεμβάσεις για την κατασκευή αγωγού ύδρευσης και κοινοτικής οδού, αλλά και κατά το τμήμα που αποκαλύφθηκε μέσα στο ακίνητο του αιτούντος. Τα ανωτέρω στοιχεία, τα οποία, σύμφωνα με τα σχετικά πρακτικά των συζητήσεων, εκτίμησε το ΚΣΝΜ, κυρίως δε οι υφιστάμενες υλικές μαρτυρίες επιτρέπουν, κατά τον νόμο, τον χαρακτηρισμό του μονοπατιού 3 ως μνημείου και στο τμήμα της επίμαχης διαδρομής στο οποίο δεν υφίσταται πλέον το μονοπάτι, διότι, όπως εκτέθηκε σε προηγούμενη σκέψη (ανωτ. σκ. 6), ως μνημείο κατά τις διατάξεις του ν. 3028/2002 μπορεί να χαρακτηρισθεί, εφόσον υφίσταται η απαιτούμενη τεκμηρίωση, και το επιβεβαιωμένο, βάσει των υπάρχουσών υλικών μαρτυριών και λοιπών ενδείξεων και τεκμηρίων, ίχνος της συλλογικής ή ατομικής δραστηριότητας του ανθρώπου, το οποίο έχει καλυφθεί από μεταγενέστερες επεμβάσεις, ιδίως όταν τελεί σε σχέση εγγύτητας και ενότητας με υφιστάμενες υλικές μαρτυρίες. Κατά συνέπεια, ο λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη εκδόθηκε κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 6 του ν. 3028/2002 διότι δεν επιτρέπεται ο χαρακτηρισμός των μη σωζόμενων ιχνών κατασκευών, είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι τα μέλη του ΚΣΝΜ έκριναν ότι από τις σωζόμενες, σε μεγάλα τμήματα, υλικές μαρτυρίες (λιθόστρωτα ή μη τμήματα του μονοπατιού 3, όδευση, αλώνια, βρύση), σε συνδυασμό και με τις διαπιστώσεις της αυτοψίας που πραγματοποίησε ο Αναπληρωτής Προϊστάμενος της ΥΝΜΕΤΕΔΕ, προκύπτουν τεκμηριωμένα η ύπαρξη του μονοπατιού, το οποίο διατηρείται κατά τμήματα, και η διαδρομή του κατά το παρελθόν στην περιοχή της Κάτω Βέργας. Το γεγονός δε ότι τμήμα του εν λόγω μονοπατιού 3 είχε καταστραφεί σε ορισμένες θέσεις από την κατασκευή αγωγού και κοινοτικής οδού, δεν καθιστά μη νόμιμη την προσβαλλόμενη, δεδομένου ότι ο χαρακτηρισμός της διαδρομής ως

μνημείου και ως προς τα μη σωζόμενα τμήματα του μονοπατιού, τα οποία όμως τελούσαν σε σχέση εγγύτητας με τα υφιστάμενα τμήματα, συνιστά μαρτυρία της διαδρομής του, η οποία συμβάλλει στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και ενισχύει, με τον τρόπο αυτό, την αυθεντικότητα των υπαρχουσών υλικών μαρτυριών ως προς την οργάνωση της οικονομικής και κοινωνικής ζωής των κατοίκων της περιοχής στο απώτερο παρελθόν. Επομένως, ο ανωτέρω λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

10. Επειδή, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη είναι ακυρωτέα, διότι η γνωμοδότηση του ΚΣΝΜ στερείται επιχειρηματολογίας και τεκμηρίωσης, στο δικόγραφο δε της κρινόμενης αίτησης γίνεται αναφορά και σε παράνομη ανασκαφή που πραγματοποιήθηκε από τον 2^ο παρεμβαίνοντα εντός της ιδιοκτησίας του. Ο λόγος αυτός ακυρώσεως είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι, από τα προεκτεθέντα στοιχεία του φακέλου και όσα εκτέθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, προκύπτει ότι το ΚΣΝΜ εξέτασε διεξοδικά τα στοιχεία του φακέλου και τις απόψεις των ενδιαφερομένων, τόσο πριν από την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης του Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού, όσο και κατά την εξέταση της αίτησης θεραπείας του αιτούντος, κατέληξε δε αιτιολογημένα με τις σχετικές γνωμοδοτήσεις, υπέρ του χαρακτηρισμού του μονοπατιού 3 στη διαδρομή με σημεία κορυφών Β, Λ, Κ, Ι, Μ και περαιτέρω έκρινε, επί της αίτησης θεραπείας, ότι δεν συνέτρεξε πλάνη περί τα πράγματα. Εξάλλου, ο ισχυρισμός του αιτούντος, κατά τον οποίο από τα πρακτικά συζητήσεων ενώπιον του ΚΣΝΜ (αναφορά του Αναπληρωτή Προϊσταμένου της ΥΝΜΤΕΔΕ) προκύπτει ότι είχε προηγηθεί ανασκαφή, κατόπιν της οποίας αποκαλύφθηκε τμήμα του επίμαχου μονοπατιού 3 στο ακίνητό του, με παράνομη είσοδο στην ιδιοκτησία του και εν αγνοία του, γεγονός που συνιστά και παράβαση των άρθρων 3 (περ. γ´) και 61 (παρ. 1) του ν. 3028/2002 που απαγορεύουν τις ανασκαφές χωρίς άδεια της αρμόδιας αρχής και προβλέπουν ποινικές κυρώσεις, δεν ασκεί, κατ' αρχήν, επιρροή στη νομιμότητα της προσβαλλόμενης πράξης, η οποία, κατά τα προεκτεθέντα, αφορά τον χαρακτηρισμό ή μη του εν λόγω μονοπατιού ως μνημείου σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που θέτει ο ν. 3028/2002, χωρίς ο χαρακτηρισμός αυτός να στηρίζεται, αποκλειστικώς ή προεχόντως, στην ανασκαφή αυτή. Είναι δε διαφορετικό το ζήτημα των τυχόν συνεπειών ή ευθυνών από συγκεκριμένες, παράνομες ενδεχομένως, ενέργειες. Επομένως, ο ανωτέρω λόγος ακυρώσεως είναι αβάσιμος στο σύνολό του και πρέπει να απορριφθεί.

11. Επειδή, προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη πάσχει ως προς την αιτιολογία της. Ειδικότερα, ο αιτών ισχυρίζεται ότι από κανένα στοιχείο του φακέλου, αλλά ούτε και από τη γνωμοδότηση του ΚΣΝΜ προκύπτει η δυνατότητα χρονολόγησης των κατασκευών που χαρακτηρίστηκαν ως μνημεία, δοθέντος ότι μόνιμη εγκατάσταση στην Κάτω Βέργα δεν παρατηρείται πριν από το 1845, ότι οι αγροτικές εργασίες στην περιοχή εξυπηρετούνταν από φυσικές διαδρομές/μονοπάτια (γιδόστρατες) χωρίς ιδιαίτερες τεχνικές επεμβάσεις, ότι όταν επρόκειτο να εξυπηρετηθεί η επικοινωνία μεταξύ οικισμών με μεγάλη διαφορά υψομέτρου κατασκευάζονταν λιθόστρωτα

μονοπάτια με δημόσια εργολαβία ή από τους κατοίκους (όπως το ευρισκόμενο σε απόσταση 4,5 χιλ. από την Άνω Βέργα καλντερίμι του Μπίλιοβου), ότι με βάση τα παραπάνω η κατασκευή λιθόστρωτων μονοπατιών στην Κάτω Βέργα ανάγεται σε χρόνο πολύ μεταγενέστερο της ίδρυσης και ανάπτυξης του οικισμού και δεν αποκλείεται η κατασκευή τους τη δεύτερη ή τρίτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Αντιθέτως προς τα ανωτέρω, η Διοίκηση στο έγγραφο των απόψεων, αναγόμενο σε προϋφιστάμενα στοιχεία, εκθέτει τα ακόλουθα: «... Όσον αφορά ... στην χρονολόγηση των εν λόγω αλωνιών και μονοπατιών, αν και είναι πιθανό η αρχική τους κατασκευή και χάραξη να είναι παλαιότερες του 1830, η χρήση τους συνεχίστηκε κατά τα επόμενα χρόνια και η μορφή στην οποία διασώζονται τα ανάγει στα μετά το 1830 χρόνια και εντός του 19^{ου} αιώνα, γι' αυτό το ΚΣΝΜ και οι αρμόδιες Υπηρεσίες του ΥΠΠΟΑ θεώρησαν ότι για την αποκατάσταση και προστασία τους πρέπει να χαρακτηρίζονται σαν νεώτερα μνημεία. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικά από τα στοιχεία που τεκμηριώνουν την χρονολόγηση των 10 αλωνιών και του μονοπατιού 3 που οδηγούσε σε αυτά: α) Επιλογή παλαιών συμβολαίων (αρχικών τίτλων - αλληλουχίας μεταβιβάσεων): αρ. Συμβολαίου 13279/1922 & 1787/1967 & 12840/1970 στα οποία το μονοπάτι 3 αναφέρεται ως δρόμος ή κοινοτικός δρόμος κ.λπ. β) Αποσπάσματα αεροφωτογραφιών του μονοπατιού 3 για το χρονικό διάστημα 1965 - 1998 και Τεχνική έκθεση φωτοερμηνείας για την περίοδο 1965 - 1979 ... γ) Τεχνική μελέτη ... δ) Βιβλιογραφικές αναφορές για την ιστορία του οικισμού της Άνω Βέργας (πρώην Άνω Σέλιτσας)». Περαιτέρω, με το υπόμνημα το Δημόσιο ισχυρίζεται ότι ο ανωτέρω λόγος προβάλλεται χωρίς έννομο συμφέρον από τον αιτούντα και ότι η χρονολογική τοποθέτηση του μονοπατιού προ του 1915 είναι απολύτως τεκμηριωμένη με βάση τους τοπογραφικούς χάρτες της γαλλικής επιστημονικής αποστολής 1828-1834, τα σχετικά συμβόλαια, τις αεροφωτογραφίες και τις σχετικές βιβλιογραφικές αναφορές.

12. Επειδή, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ότι στις εισηγήσεις των Υπηρεσιών προς το ΚΣΝΜ αναφέρεται ότι δεν είναι εφικτή η ακριβής χρονολόγηση των καλντεριμιών, η δε πρόταση χαρακτηρισμού ως μεταγενέστερων του 1830 αλλά προγενέστερων των τελευταίων εκατό ετών, στηρίχθηκε κυρίως στα σωζόμενα τμήματά τους και σε ιστορικά στοιχεία κατοίκησης της περιοχής. Ενώπιον του ΚΣΝΜ (βλ. πρακτικό 11/9.7.2015) ο δεύτερος από τους παρεμβαίνοντες υποστήριξε ότι, ενώ ο οικισμός της Κάτω Βέργας δημιουργήθηκε μετά το 1835 και την απελευθέρωση, τα πετράλωνα, τα καλντερίμια, οι βρύσες και τα λιοτρίβια υπήρχαν, διότι οι κάτοικοι της Άνω Βέργας είχαν εποχικούς οικίσκους στην περιοχή και το καλοκαίρι κατέβαιναν στα πετράλωνα, ότι κατά την άποψή του τα αλώνια και τα καλντερίμια είναι άνω των 200 ετών, πλην οι Υπηρεσίες δέχονται ότι είναι άνω των 100 ετών (βλ. σελ. 68 του πρακτικού). Εξάλλου, από τις τοποθετήσεις των μελών του ΚΣΝΜ και τις απαντήσεις της Προϊσταμένης της ΔΠΑΝΣΑΜ (βλ. σελ. 74-75 του πρακτικού), προκύπτει ότι η αμφιβολία που διατυπώθηκε από την εισηγήτρια στο Συμβούλιο αφορούσε το ζήτημα αν τα αλώνια και τα καλντερίμια είναι προγενέστερα του έτους 1830, αν, δηλαδή,

συνιστούν αρχαία και όχι νεότερα μνημεία, ένα δε μέλος του Συμβουλίου παρατήρησε ότι είναι «...άκρως απίθανο να πήγαν μετά το 1830 να έκαναν όλο αυτό το καλντερίμι με σκαλιά και αναβαθμούς όπου και τα μουλάρια ακόμα δυσκολεύονται για να κατεβάζουν πιο κάτω χαμηλά τα αλεσμένα δημητριακά σε τσουβάλια...». Περαιτέρω, με την αίτηση θεραπείας ο αιτών αμφισβήτησε την επάρκεια της αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης ως προς την ακριβή χρονολόγηση των καλντεριμιών. Η ΥΝΜΤΕΔΕΠΝΙ με το ΥΠ.ΠΟ.Α/ΥΝΕΜΤΕΔΕΠΝΙ/Φ06-β/5005πε/5.2.2016 έγγραφό της προς την ΔΠΑΝΣΜ, αφού έλαβε υπόψη τα έγγραφα που είχε προσκομίσει συμπληρωματικά η πρώτη παρεμβαίνουσα αστική εταιρεία, παρέθεσε τα ιστορικά στοιχεία, κυρίως για τους Ιερούς Ναούς του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνας, που υπήρχαν στις περιοχές της Άνω Βέργας (πρώην Άνω Σέλιτσας) και Κάτω Βέργας (πρώην Κάτω Σέλιτσας) και την αναφορά για τα «Καλύβια της Σέλιτσας» που χρονολογούνται τουλάχιστον στον 14^ο αιώνα, εξέθεσε ότι δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση η περίοδος κατά την οποία είχε κατοικηθεί η περιοχή, ενώ και άλλα αρχαιολογικά ευρήματα αποδεικνύουν παλαιότητα στην κατοίκηση. Στο ίδιο έγγραφο εξετάζονται τα επιχειρήματα του αιτούντος, που είχαν προβληθεί με βάση το λιθόστρωτο του Μπίλιοβου, και επισημαίνονται οι διαφορές στην κατασκευή και στις ιστορικές αναφορές μεταξύ του λιθόστρωτου αυτού και του επίμαχου στη Βέργα για το οποίο δεν υπάρχουν πληροφορίες, εκτίθεται δε περαιτέρω ότι η πιθανότητα να έχουν κατασκευαστεί εξ αρχής τα εν λόγω καλντερίμια στη Βέργα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα δεν είναι και τόσο μεγάλη, ότι πολύ καλή πηγή για την ύπαρξη ή όχι μονοπατιών στο σημείο μπορεί να αποτελέσει η εξέταση των χαρτών της Γαλλικής επιστημονικής αποστολής περί τα έτη 1828-1834, ότι οι ενδιαφερόμενοι «Φίλοι της Βέργας» κατέθεσαν συμβόλαιο το οποίο αναφέρει την ύπαρξη δρόμου στην περιοχή που ήταν νεώτερο του 1922, που είναι και το ασφαλέστερο στοιχείο, και ότι απόπειρα για ακριβή χρονολόγηση του επίμαχου μονοπατιού μπορεί να γίνει κατόπιν καταστροφικής ανασκαφής κάτω από το λιθόστρωτο και πιθανής ανακάλυψης ευρημάτων που θάφτηκαν και παραμένουν αναλλοίωτα κάτω από το λιθόστρωτο. Εξάλλου, οι παρεμβαίνοντες υπέβαλαν συμπληρωματικά στοιχεία (ιστορικά δημοσιεύματα, αποσπάσματα χαρτών-αεροφωτογραφιών κ.ά.), σύμφωνα δε με τους ισχυρισμούς τους το επίμαχο μονοπάτι αποτελούσε στις αρχές του 1800 την παλαιά ημιονική οδό «Ροβόλας». Ενώπιον του ΚΣΝΜ που εξέτασε την αίτηση θεραπείας (πρακτικό 18/30.6.2016), η Προϊσταμένη της ΔΠΑΝΣΜ εξέθεσε την εισήγηση της Υπηρεσίας, σύμφωνα με την οποία ο αιτών δεν τεκμηριώνει με νεότερα στοιχεία τις αιτιάσεις του ως προς την χρονολόγηση του μονοπατιού, ενώ από τα στοιχεία που υποβλήθηκαν συμπληρωματικά δεν αποδυναμώνεται, αλλά ενισχύεται η αρχική γνωμοδότηση του Συμβουλίου, δυνάμει της οποίας εχώρησε ο χαρακτηρισμός, κατόπιν δε τούτων πρότεινε την απόρριψη της αίτησης θεραπείας. Όπως αναφέρθηκε, το ΚΣΝΜ με το ανωτέρω πρακτικό του (18/30.6.2016) γνωμοδότησε κατά πλειοψηφία υπέρ της απόρριψης της αίτησης θεραπείας, διότι έκρινε ότι δεν στοιχειοθετείται πλάνη περί τα πράγματα, ενώ δύο μέλη μειοψήφησαν, θεωρώντας ότι συντρέχει πλάνη αναφορικά με τη χρονολόγηση του τμήματος του μονοπατιού με στοιχεία ΚΙ, το οποίο διατηρεί τη χάραξη, αλλά όχι

απαραίτητα την παλαιά διαμόρφωση, κατόπιν δε της γνωμοδότησης ο Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού με την ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΜΤΕ/ΔΠΑΝΣΜ/222953/18805/2878/15.7.2016 απόφαση απέρριψε την αίτηση θεραπείας, με την αιτιολογία ότι δεν στοιχειοθετήθηκε πλάνη περί τα πράγματα. Ενόψει των ανωτέρω, ο προαναφερθείς λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη δεν αιτιολογείται επαρκώς ως προς τον χαρακτηρισμό του επίμαχου μονοπατιού ως προγενέστερου των τελευταίων 100 ετών, είναι αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί, δεδομένου ότι η αμφιβολία που είχε ανακύψει εξ αρχής ως προς τη χρονολόγηση του επίμαχου μονοπατιού αφορούσε αν αυτό ήταν προγενέστερο του 1830 και αν θα έπρεπε να χαρακτηριστεί ως αρχείο μνημείο, και όχι ως προς τον χαρακτηρισμό του ως μνημείου των εκάστοτε τελευταίων εκατό ετών. Εξάλλου, τα μέλη του ΚΣΝΜ κατά τη συζήτηση της υπόθεσης εξέτασαν διεξοδικά τις φωτογραφίες των σωζόμενων τμημάτων του μονοπατιού, τον περιβάλλοντα χώρο, τα υφιστάμενα αλώνια, τις χρήσεις τους με βάση την οικονομική και κοινωνική ζωή στην προεπαναστατική και επαναστατική περίοδο, τις ιστορικές αναφορές, τους χάρτες και τα λοιπά στοιχεία, εκτίμησαν δε όλα τα παραπάνω στοιχεία και κατέληξαν αιτιολογημένα στην κρίση ότι το μονοπάτι είναι προγενέστερο των τελευταίων 100 ετών. Εφόσον δε η κρίση αυτή αιτιολογείται, κατ' αρχήν, επαρκώς, η περαιτέρω ουσιαστική της αμφισβήτηση δεν είναι ακυρωτικώς επιτρεπτή. Συνεπώς, ο περί του αντιθέτου λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

13. Επειδή, προβάλλεται, τέλος, από τον αιτούντα ότι η προσβαλλόμενη δεν είναι νομίμως αιτιολογημένη, διότι η έκδοσή της παρέχει στον δεύτερο παρεμβαίνοντα το νομικό έρεισμα να ζητήσει τον χαρακτηρισμό του επίμαχου μονοπατιού ως κοινόχρηστης οδού προϋφισταμένης του 1923 και με τον τρόπο αυτό να διαχωρισθεί το γήπεδό του σε δύο τμήματα και να καταστεί μη άρτιο και μη οικοδομήσιμο. Ειδικότερα, ο αιτών ισχυρίζεται ότι στόχος των παρεμβαίνόντων με τον χαρακτηρισμό του μονοπατιού 3 ήταν η ενίσχυση των επιχειρημάτων τους προς την Α.Δ. Πελοποννήσου σε σχέση με την αίτησή τους για τον χαρακτηρισμό του εν λόγω μονοπατιού 3 ως κοινόχρηστης οδού προϋφισταμένης του έτους 1923, αν δε η Αποκεντρωμένη Διοίκηση δεχθεί το αίτημα με τον χαρακτηρισμό του μονοπατιού 3 και μάλιστα ως μνημείου προγενέστερου των τελευταίων 100 ετών, η ιδιοκτησία του θα υποστεί καθολικές συνέπειες με πλήρη αδυναμία δόμησης. Οι παρεμβαίνοντες με την παρέμβαση και το υπόμνημα ισχυρίζονται ότι το επίμαχο καλντερίμι αναμένεται να αναγνωρισθεί ως κοινόχρηστη ημιονική οδός, ότι η χορηγηθείσα στον αιτούντα 45/2012 οικοδομική άδεια είναι παράνομη και για τον λόγο αυτόν διεκόπησαν στη συνέχεια οι οικοδομικές εργασίες, ότι η πολεοδομική υπηρεσία απέρριψε το αίτημα ανάκλησης του σήματος διακοπής εργασιών, ότι στη συνέχεια η απορριπτική αυτή απόφαση ακυρώθηκε από το ΣΥΠΟΘΑ της ΠΕ Μεσσηνίας με την 7/25.7.2014 πράξη του, πλην κατά της πράξης του ΣΥΠΟΘΑ ασκήθηκε αίτηση ακυρώσεως και αναστολής ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Τριπόλεως, το οποίο με την 29/2014 απόφασή του ανέστειλε την εκτέλεση της πράξης αυτής του ΣΥΠΟΘΑ. Τέλος, το Δημόσιο με το

υπόμνημά του εκθέτει ότι τα περί βλάβης του αιτούντος από την πιθανολογούμενη κήρυξη «κοινοχρησίας» του μονοπατιού εκ μέρους της Α.Δ. Πελοποννήσου προβάλλονται αλυσιτελώς, διότι ο χαρακτηρισμός των μνημείων διενεργείται με βάση τα κριτήρια του αρχαιολογικού νόμου. Οι ανωτέρω, όμως, ισχυρισμοί του αιτούντος, οι οποίοι είχαν προβληθεί και ενώπιον του ΚΣΝΜ κατά τη συζήτηση της αίτησης θεραπείας του αιτούντος, δεν εξετάστηκαν από το ανωτέρω Συμβούλιο, διότι, όπως ρητώς εξέθεσαν τα μέλη του κατά τη συζήτηση της υπόθεσης, στην αρμοδιότητα του Συμβουλίου ανήκει η προστασία στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς και ότι τα θέματα του χαρακτηρισμού μνημείων και της αναγνώρισης «της κοινοχρησίας» οδού ως προϋφισταμένης του 1923 διέπονται από διαφορετικές διαδικασίες (βλ. πρακτικό 18/30.6.2016 σελ. 105-114). Συνεπώς, οι προαναφερθέντες ισχυρισμοί των διαδίκων προβάλλονται αλυσιτελώς και είναι απορριπτέοι.

14. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω πρέπει να απορριφθεί η αίτηση και να γίνει δεκτή η παρέμβαση.